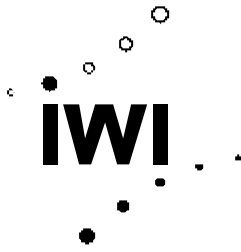
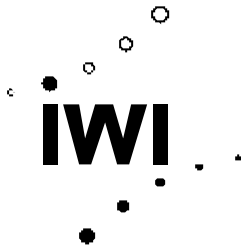

De weg van bijstand naar werk

Nota van bevindingen

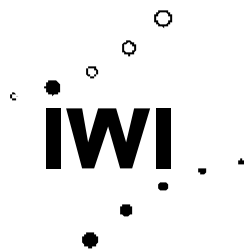

N04/24, december 2004

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Uitkomsten bestandsanalyse	6
2.1	2.1 Ontheffingen	6
2.2	Het volgen van een activeringstraject	6
2.3	De bijdrage van (afgeronde) trajecten aan duurzame uitstroom	6
2.4	De bijdrage van trajecten aan (reguliere) arbeid	6
3	IJkpunten voor de Wet werk en bijstand	6
	Bijlage 1: Geraadpleegde literatuur	23
	Bijlage 2: Onderzoeksmethode	27

1 Inleiding

Met de invoering van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 hebben de gemeenten een grotere vrijheid gekregen in de uitvoering van de bijstand en een grotere financiële verantwoordelijkheid. Hierdoor hebben gemeenten een groter financieel belang bij het terugdringen van het beroep op de bijstand. De prikkelwerking zal naar verwachting leiden tot meer inspanningen door gemeenten op het gebied van preventie, reïntegratie en handhaving.

In het jaarplan voor 2004 maakt de Inspectie Werk en Inkomen (IWI) duidelijk dat de bevordering van de arbeidsparticipatie, in de vorm van activering van de uitkeringspopulatie, een van de kernthema's is in haar toezicht. De centrale vraag van de inspectie in dit verband is of de gemeenten doen wat in hun vermogen ligt om activering te bevorderen.

De doelstellingen van de wetgever en het genoemde kernthema leiden voor IWI tot de onderzoeksvraag of de middelen die de gemeenten inzetten om de arbeidsparticipatie te bevorderen, effectiever zijn dan in de periode van de Algemene bijstandswet (Abw). Om hierover een oordeel te kunnen geven, zijn diverse onderliggende vragen van belang:

- Welke bijstandsgerechtigden (en personen uit de overige doelgroepen WWB) hebben een reïntegratietraject aangeboden gekregen?
- Welke hebben na afloop van het traject duurzaam werk gevonden en welke niet?
- Welke zijn het traject gestopt en wat is de reden daarvan? Werk, of een andere reden?
- Is er sprake van een groep die steeds uitvalt en vervolgens opnieuw een reïntegratietraject ingaat?
- Welke reïntegratie-instrumenten zijn ingezet en hebben geleid tot hetzij sociale mobilisering, hetzij duurzame reïntegratie?
- En ten slotte, waardoor zijn deze resultaten beïnvloed?

Het is nu nog te vroeg om deze vragen over de uitvoering van de WWB te beantwoorden. Deze is immers pas per 1 januari 2004 van kracht geworden. Wel zinvol is het om ijkpunten te formuleren waartegen de inspanningen tijdens de WWB kunnen worden afgezet. Als de gemeenten met de WWB doeltreffender kunnen werken dan met de voorgaande wetgeving (Abw), zal dit moeten blijken uit een lager uitkeringsvolume, meer uitstroom naar regulier werk en een doeltreffender inzet van reïntegratie-instrumenten.

Door de centrale vraagstelling zo goed mogelijk te beantwoorden voor de 'oude wetgeving', kan IWI in deze fase het gezochte uitgangspunt vaststellen. Op een later tijdstip kunnen de resultaten van de WWB hieraan afgemeten worden, inclusief de rol die de gemeenten hierbij gespeeld hebben. Dit onderzoek focust dan ook op de resultaten van de uitvoeringspraktijk in de Abw-periode.

De inspectie beoogt in het onderzoek een verband te leggen tussen het afronden van ingezette reïntegratietrajecten en de duurzaamheid van de door de cliënt aanvaarde arbeid. Duurzaam-

heid betekent in dit verband dat het ingezette en afgeronde reïntegratietraject heeft geleid tot reguliere arbeid met een duur van tenminste 6 maanden. Ook heeft de inspectie getracht inzicht te krijgen in de uitval gedurende het traject, om de vraag te kunnen beantwoorden in hoeverre de investering (inzetten van een reïntegratie-instrument) zichzelf terugbetaalt in het kansrijker maken van cliënten. Verder heeft de inspectie getracht onderscheid te maken in uitstroom naar reguliere en naar gesubsidieerde arbeid. Tijdens de Abw kon duurzame arbeid namelijk zowel via reguliere, als gesubsidieerde arbeid worden gerealiseerd. In de WWB betreft het enkel reguliere arbeid.

De werkzaamheden in het onderzoek zijn vooral inventariserend van aard en richten zich op het gebruik van bestaande gegevens. Belangrijkste bron is de zogenoemde Monitor Scholing en Activering (MOSA), gekoppeld aan de Abw-statistiek. De MOSA wordt in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uitgevoerd door Research voor Beleid. Door middel van de MOSA wordt vanaf 1 januari 2002 een groot aantal indicatoren verzameld over de door de G85-gemeenten uitgevoerde reïntegratietrajecten. Daarnaast heeft IWI een literatuurstudie verricht op in- en externe bronnen, om haar bevindingen uit het statistisch onderzoek nader te onderbouwen.

Aangezien MOSA niet (op alle punten) secuur door de gemeenten is ingevuld, is er sprake van onderrapportage¹. De kwaliteit van het totale databestand is hierdoor onvoldoende om harde uitspraken te kunnen doen. De inspectie heeft de gegevens uit het bestand opgeschoond. Het onderzoek maakt alleen gebruik van data van gemeenten die MOSA redelijk volledig lijken te hebben ingevuld. Deze gemeenten zijn niet noodzakelijkerwijs representatief voor de G85-gemeenten (en ook niet voor alle gemeenten). Daarom heeft de inspectie de cijfers uit de statistieken met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd.

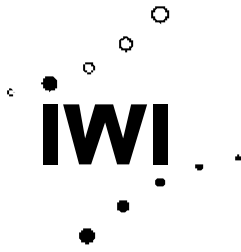
De aanvullende literatuurstudie betrof onder meer het IBO-rapport 'Aan de Slag'². Uit dit rapport komt naar voren 'dat de effectiviteit van beleid - in termen van de verhoging van uitstroomkansen naar regulier werk en de duurzaamheid van de daarmee bereikte resultaten - niet voldoende is onderzocht en inzicht daardoor vaak ontbreekt.' Hoewel het IBO-rapport dateert uit 2001, is sindsdien de oogst aan effectrapportages niet veel groter geworden. Ook de Raad voor Werk en inkomen concludeert in zijn beleidskader 2004 'dat er weinig bekend is over de (netto)effectiviteit van de aanbestede reïntegratiediensten en -trajecten.'³ Recent is wel op regionaal niveau en individueel gemeentelijk niveau onderzoek gedaan naar de effectiviteit van reïntegratieactiviteiten.⁴ Aangezien IWI probeert een beeld te schetsen op landelijk niveau is

¹ Zie ook het RWI-rapport *Vangnet met Veerkracht – Gemeentelijk beleid ter voorkoming van langdurige bijstandafhankelijkheid*, Den Haag, 2004. Voor dit rapport is eveneens gebruik gemaakt van de bestanden van de MOSA. Nadere validatie van de gegevens leverde op dat er sprake was van een grote onderrapportage in de MOSA. Dit leidt er toe dat er in de nader onderzochte gemeenten veel meer personen een traject hebben dan uit de MOSA blijkt.

² Aan de slag, eindrapport van de werkgroep Toekomst van het arbeidsmarktbeleid, interdepartementaal beleidsonderzoek; Den Haag, september 2001.

³ RWI, *beleidskader Werk en inkomen 2004*, Den Haag, 2004.

⁴ SoZaWe Rotterdam, *In de ban van de baan*, Rotterdam, oktober 2003. Platform Arbeidsmarktbeleid Rijnmond, *Volg het spoor terug: effectiviteit in reïntegratie*, Rotterdam, maart 2004. Bureau Onderzoek & IPC, Sozawe, Gemeente Groningen, *uit de bijstand*, Groningen, 2004.

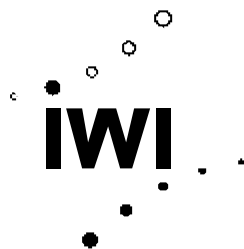

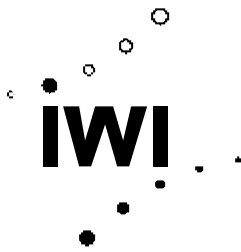
de bruikbaarheid van deze lokale studies beperkt. Met inachtneming van deze beperkingen heeft IWI toch gekeken naar mogelijk vergelijkbare conclusies. Zie voor de geraadpleegde literatuur, bijlage 1.

Bij de analyse van de gegevens heeft de inspectie gebruikgemaakt van kruistabellen en logistische regressie. Zie voor de gehanteerde onderzoeksmethode, bijlage 2. Het onderzoek beslaat de periode september 2002 tot en met december 2003. De startpopulatie (na opschoning van het bestand) bedroeg 120.255 in MOSA geregistreerde bijstandsgerechtigden.

De uitkomsten van de beschreven bestandsanalyse zijn neergelegd in hoofdstuk twee van deze nota.

Hoofdstuk drie geeft een samenvatting van de belangrijkste resultaten weer en biedt hiermee tevens ijkpunten voor de WWB.

2 Uitkomsten bestandsanalyse

In dit hoofdstuk worden de bevindingen per onderzoeksvraag weergegeven. Achtereenvolgens behandelt dit hoofdstuk: ontheffingen van de arbeidsplicht (paragraaf 2.1), het volgen van activeringstrajecten (paragraaf 2.2), de bijdrage van deze trajecten aan duurzame uitstroom (paragraaf 2.3) en tenslotte de bijdrage van deze trajecten aan het verkrijgen van (reguliere) arbeid (paragraaf 2.4).

2.1 2.1 Ontheffingen

De Abw maakte het onder bepaalde voorwaarden mogelijk om een ontheffing van de arbeidsplicht te verkrijgen. Voor bepaalde categorieën gerechtigden was sprake van categorale ontheffing, zoals onder andere (alleenstaande) ouders met kinderen jonger dan 6 jaar en mensen van 57,5 jaar en ouder. Daarnaast kon iemand op individuele gronden (gedeeltelijke) ontheffing krijgen, zoals om medische of sociale redenen of vanwege verplichte scholing.

De inspectie heeft op basis van de MOSA onderzocht in hoeverre bijstandsgerechtigden een ontheffing van de arbeidsplicht hebben gekregen en welke (persoons)kenmerken daarvoor mede bepalend waren. De vooronderstelling hierbij is dat iemand die ontheven is van de arbeidsplicht geen reïntegratietraject aangeboden krijgt (behalve als het een ontheffing betreft op basis van scholing en dergelijke). Dit onderzoek maakt geen onderscheid in gehele of gedeeltelijke ontheffing, omdat dit niet is geregistreerd in MOSA.

Voor 145.907 gerechtigden vermeldt de MOSA of er al dan niet sprake is van een ontheffing van de arbeidsplicht. Voor 25.652 bijstandsgerechtigden is het onduidelijk of ze een ontheffing hebben. Dit betekent dat het daadwerkelijk aantal ontheffingen minimaal 60,9 procent bedraagt en maximaal 73,9 procent.

Tabel 1
Ontheffing van de arbeidsplicht

	aantal	percentage	percentage (excl. ontbrekende gevallen)
Geen ontheffing	31.386	21,5	26,1
Ontheffing	88.869	60,9	73,9
Onbekend	25.652	17,6	
Totaal	145.907	100,0	100,0

Bron: MOSA peildatum 1 september 2002

Uit de tabel blijkt dat zestig procent tot bijna driekwart van de geregistreerde bijstandsgerechtigden in MOSA een ontheffing van de arbeidsplicht heeft. Nadere analyse leert dat diverse persoonskenmerken daarbij een rol spelen. Zo blijken alleenstaanden vaker een ontheffing te krijgen dan uitkeringsgerechtigden met een partner. Hierbij valt op dat er geen sprake is van een *consequente* categorale ontheffing bij bijstandsgerechtigden met kinderen jonger dan zes

jaar. Ongeveer een kwart van deze groep heeft *geen* ontheffing van de arbeidsplicht. Hiermee wijkt deze groep niet af van de groep zonder kinderen: ook zij krijgen in een kwart van de gevallen geen ontheffing van de arbeidsplicht. Dit is opvallend omdat verwacht mag worden dat mensen zonder (jonge) kinderen makkelijker te activeren zijn. Een en ander is weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 2
Percentage ontheffingen per type huishouden

	Geen ontheffing (%)	Ontheffing (%)
<i>Alleenstaand</i>	25,5	74,5
- Geen kind	25,7	74,3
- Kinderen < 6 jaar	20,9	79,1
- Kinderen 6 – 12 jr	28,8	71,2
- Kinderen > 12 jaar	26,6	73,4
<i>Met partner</i>	27,4	72,6
- Geen kind	22,6	77,4
- Kinderen < 6 jaar	35,0	65,0
- Kinderen 6 – 12 jr	29,0	71,0
- Kinderen > 12 jaar	27,6	72,4
<i>Overig</i>	28,3	71,7
Totaal	26,1	73,9

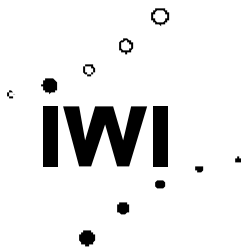
Bron: MOSA peildatum 1 september 2002

Verder blijken ouderen relatief vaak een ontheffing te krijgen. Ouderen behoren grotendeels tot de populatie die al langer in de bijstand zit. Bijstandsgerechtigden die voor 1956 zijn geboren hebben vaker een ontheffing dan mensen die later zijn geboren. Van de bijstandsgerechtigden geboren voor 1946 heeft vrijwel iedereen een ontheffing. Van de onderzochte populatie is ongeveer 45 procent geboren voor 1956, waarvan de helft ouder is dan 57.

Ook de afstand tot de arbeidsmarkt heeft invloed op de kans ontheven te worden van de arbeidsplicht. Zo blijkt dat gerechtigden die in fase 3 en 4 zitten vaker een ontheffing krijgen dan gerechtigden uit fase 1 en 2. Mensen in fase 1 en 2 staan dicht bij de arbeidsmarkt, waardoor er minder reden is voor ontheffing van de arbeidsplicht (behalve bij mensen met jonge kinderen).

Vrouwen komen eerder in aanmerking voor een ontheffing dan mannen. Hierbij speelt mee dat vrouwen vaker zorgtaken hebben en dat kinderen in geval van echtscheiding veelal aan de moeder toegewezen worden. Ongehuwden krijgen duidelijk minder vaak een ontheffing dan gehuwden, terwijl mensen die een partner hebben verloren relatief het vaakst een ontheffing krijgen.

Tevens speelt het opleidingsniveau een rol: mensen met een hoger opleidingsniveau (mbo en hoger) hebben minder vaak een ontheffing dan bijstandsgerechtigden met een lagere oplei-

ding.⁵ Ten slotte blijkt dat autochtonen en westerse allochtonen minder vaak een ontheffing krijgen dan niet-westerse allochtonen.

Conclusie

Ruim zestig procent tot driekwart van de geregistreerde bijstandsgerechtigden in MOSA heeft ontheffing van de arbeidsverplichting. Andere studies (gebaseerd op steekproeven) komen tot vergelijkbare uitkomsten.⁶ Het hoge percentage kan niet volledig verklaard worden uit de mogelijkheden tot categorale ontheffing, want de data laten zien dat van categorale ontheffing niet in alle gevallen gebruik wordt gemaakt. Dit betekent dat het percentage ontheffingen nog hoger had kunnen uitvallen wanneer wel de mogelijkheid tot categorale ontheffing volledig zou zijn toegepast. Het betekent ook dat ontheffingen op grote schaal op individuele gronden zijn toegekend.

2.2 Het volgen van een activeringstraject

Binnen de groep van 120.255 bijstandsgerechtigden is gekeken in hoeverre zij deelnemen aan activeringstrajecten.

In algemene zin blijken vooral mensen in fase 2 en fase 3 trajecten te volgen. Bijstandsgerechtigden ingedeeld in fase 1 en 4 volgen relatief minder trajecten⁷. Bij mensen in fase 1 geldt de verklaring dat zij geacht worden op eigen kracht werk te kunnen vinden. De lage deelname aan trajecten van mensen in fase 4 kan erop duiden dat de afstand tot de arbeidsmarkt van een gedeelte van deze groep zo groot is dat trajecten zinloos worden geacht.

Iets minder dan een kwart van de mensen die zijn ontheven van de arbeidsplicht blijkt toch een traject aangeboden te krijgen. Ongeveer een derde deel van deze trajecten betreft arbeidsbemiddeling. Voor ongeveer driekwart van de mensen zonder ontheffing is geen traject geregistreerd in MOSA. Deze gegevens wijzen erop dat de sluitende aanpak in de praktijk niet gerealiseerd wordt. Andere bronnen wijzen in dezelfde richting. Zo presenteert de Monitor sluitende aanpak met betrekking tot de nieuwe instroom percentages van 67 procent voor 2002 en 54 procent voor 2003⁸.

Uit de gegevens komt naar voren dat arbeidsbemiddeling en scholing het vaakst worden ingezet als reïntegratie-instrument. Flankerende trajecten worden het minst ingezet. Scholing en flankerende trajecten kennen de langste doorlooptijd, beroepskeuzeadvies de kortste.

⁵ Deze kenmerken van de populatie met een ontheffing komen overeen met bevindingen uit eerder IWI-onderzoek: fase-4 cliënten, ouderen boven de vijftig, vrouwen, bijstandsgerechtigden die lang in de bijstand verblijven en/of zonder (recente) werkervaring en laaggeschoolden. IWI, *gemeentelijk ontheffingsbeleid*, Zoetermeer, 2002.

⁶ Van de bijstandsgerechtigden onder de 65 jaar had 66 procent een ontheffing. IWI, 2002, *ibid*.

⁷ Deze informatie m.b.t. het volgen van trajecten blijkt ook uit onderzoek van de gemeente Groningen en gedeeltelijk uit onderzoek onder Rijnmond gemeenten. In dit laatste onderzoek zijn fase 1 en fase 4 weer juist wel goed vertegenwoordigd. De oververtegenwoordiging van fase 4 is te verklaren uit de uitstroom van groepen met minder afstand tot de arbeidsmarkt in de economisch succesvolle jaren. Gemeente Groningen, *de resultaten van trajectactiviteiten*, Groningen, 2004. Platform Arbeidsmarktbeleid Rijnmond, 2004, *ibid*.

⁸ SZW, *kwartaalbericht arbeidsmarkt september 2004*, Den Haag, 2004

Als gekeken wordt naar de (persoons)kenmerken van mensen die een traject volgen valt op dat naarmate mensen korter in de bijstand zitten, zij vaker een traject volgen. Tevens geldt dat jongere bijstandsgerechtigden vaker deelnemen aan een traject. Alleenstaande ouders met een kind jonger dan zes jaar volgen weinig trajecten. Zodra het kind zes jaar is volgen de ouders veelal wel een traject. Ongehuwde bijstandsgerechtigden volgen de meeste trajecten, mensen die hun partner hebben verloren de minste.

Deelname naar type traject

Wanneer we kijken naar de diverse afzonderlijke trajecten (zorg, sociale activering, beroepskeuzeadvies, scholing en arbeidsbemiddeling) komt het volgende beeld naar voren.

Zorgtrajecten

Deze trajecten worden vooral gevolgd door alleenstaanden zonder kinderen en mensen uit de categorie 'overige huishoudens' (bijvoorbeeld bewoners van een studentenhuus of patiënten in een psychiatrische inrichting). Van de groep die een zorgtraject volgt heeft iets meer dan de helft een fase 4-indicatie. Een zorgtraject is vaak het eerste traject dat gevolgd wordt, dus voordat een gerechtigde aan een sociaal activerings- of reïntegratietraject deelneemt. Het zijn daarom vooral pas ingestroomde bijstandsgerechtigden die een zorgtraject volgen. Verder blijkt dat relatief veel jongeren een zorgtraject volgen. Mogelijke verklaring hiervoor is dat het een populatie betreft die nog geen arbeidsverleden heeft en daardoor niet in de WAO terecht kan.

Sociale activeringstrajecten

Deze trajecten worden relatief vaak gevolgd door mensen met een ontheffing van de arbeidsplicht. Dit is niet verwonderlijk, aangezien de belangrijkste doelstelling van sociale activering is om mensen klaar te stomen voor deelname aan de maatschappij en om sociaal isolement te voorkomen. Driekwart van de mensen die een sociaal activeringstraject volgen zit dan ook in fase 4.

Kijkend naar de persoonskenmerken blijkt dat vooral alleenstaanden zonder kinderen een sociaal activeringstraject volgen. Ook geldt dat naarmate mensen langer in de bijstand zitten, zij vaker een sociaal activeringstraject volgen. Vooral mensen die zes jaar of langer in de bijstand zitten volgen een sociaal activeringstraject. Tevens is er een verband met leeftijd: hoe ouder de bijstandsgerechtigde, hoe vaker een activeringstraject gevolgd wordt. Daarnaast is zichtbaar dat het vooral autochtonen zijn die sociale activering volgen. Tot slot is het zo dat vrouwen vaker een sociaal activeringstraject volgen dan mannen.

Beroepskeuzeadvies

Voor mensen zonder kinderen nemen deel aan beroepskeuzeadvies. Jongeren tot 24 jaar volgen vaker een traject voor beroepskeuzeadvies dan bijstandsgerechtigden van 25 jaar en ouder. Verder blijkt dat vooral de bijstandsgerechtigden die nog niet in een fase zijn ingedeeld participeren; het lijkt dus vooral nieuwe instroom te betreffen. Tot slot blijkt dat autochtonen meer trajecten voor beroepskeuzeadvies volgen dan allochtonen.

Scholing

Vooral mensen met een arbeidsplicht volgen scholingstrajecten. De groep alleenstaanden zonder kinderen participeert het minst in scholingstrajecten, alleenstaanden met kinderen tot 6 jaar het meest. Dit is opvallend gezien het feit dat deze laatste groep in het algemeen het minst deelneemt aan trajecten. Als ze dus een traject volgen, is het veelal een scholingstraject. Verder blijkt dat scholing voornamelijk wordt gevolgd door jonge mensen die kort in de bijstand zitten en veelal zijn ingedeeld in fase 3 en 4. Ook blijken allochtonen vaker een scholingstraject te volgen dan autochtonen (bijvoorbeeld taalonderwijs). Tot slot geldt dat vrouwen vaker een scholingstraject volgen dan mannen.

Arbeidsbemiddeling

Met name uitkeringsgerechtigden met een partner en alleenstaanden met een kind ouder dan zes jaar volgen een arbeidsbemiddelingstraject. Verder blijkt uit de MOSA-cijfers dat recent ingestroomde Abw-ers nauwelijks arbeidsbemiddelingstrajecten aangeboden krijgen. Mogelijke verklaring hiervoor is dat mensen die nieuw instromen en een korte afstand tot de arbeidsmarkt hebben in eerste instantie bemiddeld worden door het Centrum voor werk en inkomen (CWI). Gemeenten beschouwen deze vorm van bemiddeling niet als een reïntegratietraject en registreren ze dus ook niet in MOSA. De MOSA-registratie betreft vooral de arbeidsbemiddelingstrajecten die door reïntegratiebureaus worden uitgevoerd (onder verantwoordelijkheid van de gemeente). Meestal is arbeidsbemiddeling het slotstuk van de reïntegratie: in ruim tachtig procent van de gevallen volgt hierna geen traject meer. Scholing en beroepskeuzeadvies gaan soms aan arbeidsbemiddeling vooraf. Mensen uit fasen 1, 2 en 3 volgen dan ook meer arbeidsbemiddelingstrajecten dan gerechtigden uit fase 4. Verder blijkt dat jonge en/of mannelijke bijstandsgerechtigden vaker deelnemen aan arbeidsbemiddeling dan ouderen en vrouwen.

Conclusie

Van de mensen met een arbeidsplicht staat ongeveer 25 procent als volger van een traject in MOSA geregistreerd. Hoewel dit zeer lage percentage voor een deel verklaard kan worden uit onderrapportage door gemeenten, blijkt ook uit een andere bron dat een substantieel deel van de bedoelde groep geen traject aangeboden krijgt. Uit de kwartaalrapportage arbeidsmarkt valt af te lezen dat 33 procent van de nieuwe instroom in 2002 en 46 procent van de nieuwe instroom in 2003 niet binnen een jaar uitstroomt naar werk en ook geen traject aangeboden krijgt. Deze cijfers duiden er op dat 'sluitende aanpak' tijdens de Abw-periode niet werd gerealiseerd.

Met uitzondering van de sociale activeringstrajecten zijn het vooral jongere bijstandsgerechtigden die een traject volgen. Zij zitten meestal ook relatief kort in de bijstand. Hieruit blijkt dat gemeenten veel investeren in mensen die nog betrekkelijk dicht bij de arbeidsmarkt staan en nog een lange arbeidsperiode in het verschiet hebben. Bij de scholingstrajecten is zichtbaar dat gemeenten duidelijk een selectie maken op slagingskansen: scholing is veelal duur en intensief dus krijgen alleen mensen met een op voorhand hoge slagingskans en met evidente behoefte aan scholing een dergelijk traject aangeboden. Een belangrijk keuzemoment voor gemeenten lijkt te liggen tussen scholing en arbeidsbemiddeling: iemand krijgt óf scholing óf

arbeidsbemiddeling. De kenmerken die het sterkst van invloed zijn op deze trajecten sluiten elkaar bijna uit.

2.3 De bijdrage van (afgeronde) trajecten aan duurzame uitstroom

De inspectie heeft gekeken of ingezette reïntegratietrajecten daadwerkelijk afgerond worden, of om acceptabele redenen tot uitval leiden. Acceptabele redenen zijn het tussentijds vinden van werk, of het tussentijds beëindigen van de uitkering (bijvoorbeeld omdat iemand gaat samenwonen met een werkende partner). Bij analyse van het MOSA-bestand bleek dat er hierover weinig data voorhanden zijn. Dit komt voornamelijk door de slechte registratie (gegevens ontbreken of zijn niet betrouwbaar). Met name de daadwerkelijke einddatum van een traject is niet goed terug te vinden in MOSA. De betrouwbaarheid van de registratie van de aard van de uitstroom, en dan met name de uitstroom naar betaald werk, laat te wensen over.

Afronding van trajecten

Een zeer klein deel van de in MOSA geregistreerde trajecten wordt voor de (geplande) einddatum van het traject beëindigd (tussentijdse uitval). Van de mensen die tussentijds uitvallen blijkt een derde deel uit te stromen naar arbeid (regulier en gesubsidieerd), een derde stroomt om andere redenen uit en een derde stroomt niet uit.

Van de personen die per september 2002 in een traject participeerden blijkt per juni 2003 ongeveer 10 procent dat traject te hebben afgerond en geen vervolgetraject meer te hebben. Met betrekking tot deze tien procent blijkt dan het volgende:

- ongeveer de helft hiervan stroomt niet uit. Aangezien het gros van de trajecten gericht is op het verkrijgen van arbeid (scholing en arbeidsbemiddeling) kan gesteld worden dat deze trajecten zich niet op korte termijn terugverdienen.
- Iets minder dan de helft stroomt duurzaam uit. Dit betekent dat zij niet binnen zes maanden in de bijstand terugkeren. Dit betreft dan dus vijf procent van het totale bestand van trajectvolgers.

De bijdrage aan duurzame uitstroom van (afgeronde) trajecten gericht op werk

In het algemeen ziet de uitstroom er als volgt uit (los van het al dan niet afgerond zijn van het traject):

- ongeveer tien procent van de mensen die een traject volgen stroomt tijdens of na een traject duurzaam uit;
- eveneens ongeveer tien procent is in de laatste vijf maanden van de onderzoeksperiode uitgestroomd. Hiervan is een deel duurzaam (langer dan zes maanden) en een deel zal terugvallen in de bijstand;
- ongeveer 75 procent stroomt helemaal niet uit.

De resterende groep bestaat uit mensen die na een korte periode weer terugstromen in de bijstand.

De instrumenten die het meest succesvol blijken in het geleiden van mensen naar duurzame uitstroom zijn respectievelijk (met aflopend succes) arbeidsbemiddeling, scholing en beroepskeuzeadvies.

Naast de instrumenten hebben ook de zogenaamde persoonskenmerken een invloed op de kans op duurzame uitstroom. Zo blijkt dat deze kans groter is voor bijstandsgerechtigden die jong zijn, en/of een hogere opleiding genoten hebben (mbo en hoger) en/of kort in de bijstand zitten. Ook hebben mannen een grotere kans op duurzame uitstroom dan vrouwen.

Ook blijken uitkeringsgerechtigden die een partner hebben vaker duurzaam uit te stromen dan alleenstaanden. Voor beide categorieën geldt dat wanneer er kinderen zijn, de kans op duurzame uitstroom groter wordt naarmate de kinderen ouder zijn. Etniciteit en ontheffing van de arbeidsplicht blijken geen duidelijke invloed te hebben op de kans op duurzame uitstroom.

Opvallend is dat de duurzame uitstroom vanuit fase 4 niet veel blijkt af te wijken van de duurzame uitstroom uit de andere fasen. Waarschijnlijk komt dit doordat strenge selectie plaatsvindt, waarbij alleen relatief kansrijke fase 4-gerechtigden een traject krijgen aangeboden en dan ook succes hebben. Slechts ongeveer 10 procent van de fase 4-gerechtigden volgt namelijk volgens MOSA een traject, terwijl zo'n 75 procent van de totale MOSA-populatie in fase 4 zit.

Tot slot blijken trajecten met een korte doorlooptijd het vaakst te leiden tot duurzame uitstroom. Hierbij gaat het om een momentopname; mogelijk is aan het korte traject een langer traject voorafgegaan.

De bijdrage aan duurzame uitstroom van (afgeronde) trajecten gericht op sociale activering

(Duurzame) uitstroom is niet het primaire doel van sociale activering. Dat is namelijk het voorbereiden van mensen op deelname aan de maatschappij of het weerbaarder maken voor participatie op de arbeidsmarkt.

MOSA levert over sociale activering minder gegevens dan over trajecten gericht op werk. Toch geldt ook bij sociale activering: hoe jonger de deelnemer en/of hoe korter hij in de bijstand zit, hoe groter de kans op duurzame uitstroom. Alleenstaanden met kinderen jonger dan twaalf jaar daarentegen hebben een relatief kleine kans op duurzame uitstroom. Ten slotte blijkt dat de persoonsgerichte activiteiten binnen de sociale activering vaker leiden tot duurzame uitstroom dan de maatschappelijk nuttige activiteiten.

Effectiviteit trajecten binnen de fasen

Leidt sociale activering tot een positieve verschuiving in fase-indeling? Een positieve verschuiving is de overgang van bijvoorbeeld fase 3 naar fase 2, een negatieve verschuiving het tegenovergestelde. Positieve verschuivingen komen inderdaad voor, al zijn de negatieve verschuivingen talrijker. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de tijd dat iemand in de bijstand zit een grotere invloed heeft op zijn afstand tot de arbeidsmarkt dan de pogingen om iemand weerbaarder te maken voor de maatschappij en/of de arbeidsmarkt.

Naar aanleiding van deze laatste uitkomsten is ook bekeken of eenzelfde trend geldt voor de trajecten gericht op werk. Hier blijkt dat scholing van fase 4-cliënten een groot positief effect heeft: ongeveer 20 procent van de groep die per september 2002 in fase 4 zit, is eind 2003 na het volgen van een scholingstraject doorgeschoven naar fase 3. Scholing heeft dus een positievere impact op de afstand tot de arbeidsmarkt dan sociale activering. Arbeidsbemiddeling laat ongeveer hetzelfde beeld zien als scholing.

Conclusie

Van de mensen die in september 2002 in MOSA geregistreerd stonden als trajectvolgers is 75 procent per december 2003 nog niet uitgestroomd. De groep die uitstroomt, doet dit meestal duurzaam. Terugval in de bijstand komt weinig voor.

Tussentijdse beëindiging van trajecten blijkt volgens de MOSA-bestanden zeer weinig voor te komen. Dit hoeft niet te betekenen dat er daadwerkelijk weinig uitval plaatsvindt. Het merendeel van de deelnemers staat namelijk aan het eind van de onderzoeksperiode nog als trajectvolger geregistreerd. Hiervan kan een deel alsnog uitvallen (of alsnog als uitvaller geregistreerd worden). Van de trajecten die tussentijds beëindigd zijn is dit in tweederde van de gevallen om acceptabele redenen gebeurd. Van de mensen die wel een traject afgerond hebben stroomt de helft duurzaam uit terwijl de andere helft niet uitstroomt.

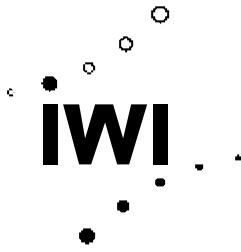
Vooralsnog arbeidsbemiddeling en scholing blijken een bijdrage leveren aan duurzame uitstroom. Voor sociale activering en zorg geldt dit in veel mindere mate.

2.4 De bijdrage van trajecten aan (reguliere) arbeid

De oorspronkelijke onderzoeksopzet beoogde een onderverdeling te maken van de duurzame uitstroom naar reguliere arbeid, gesubsidieerde arbeid of andere redenen dan werk. Op basis van de gegevens uit MOSA is een dergelijke onderverdeling niet mogelijk. Op (korte) termijn zal dit door koppeling met gegevens van de Belastingdienst wel realiseerbaar zijn. Voor nu constateert IWI op basis van alternatieve bronnen dat ongeveer een vijfde van de totale uitstroom uit de Abw plaatsvindt naar gesubsidieerde arbeid (Wiw-baan of ID-baan).⁹

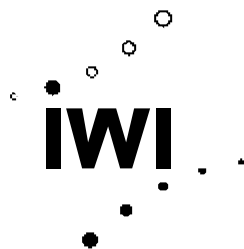
In MOSA zijn wel gegevens beschikbaar die iets zeggen over de bijdrage van trajecten aan arbeid. In deze cijfers is een lichte trend zichtbaar: hoe dichter iemand bij de arbeidsmarkt staat, hoe hoger de uitstroom naar arbeid is. Dit blijkt onder andere uit het ingezette activeeringsinstrument. Mensen die een arbeidsbemiddelingstraject of een scholingstraject hebben gevolgd, stromen in absolute aantallen het meest uit naar regulier en gesubsidieerd werk. Mensen die een flankerend traject volgen stromen relatief gezien het meest uit naar gesubsidieerde arbeid. Dit ligt in de rede omdat in het geval van een flankerend instrument al een potentiële werkgever in beeld is. Vanuit beroepskeuze-, sociale activerings- en zorgtrajecten stromen deelnemers nauwelijks uit naar werk.

⁹ Bron: SZW, *jaarrapport WIW monitor 2003 en kwartaalbericht arbeidsmarkt september 2004*, Den Haag 2004.

Conclusie

Onder de Abw gold als duurzame uitstroom zowel uitstroom naar reguliere als naar gesubsidieerde arbeid. Het blijkt dat ongeveer een vijfde van de totale uitstroom uit de Abw uitstroom naar gesubsidieerde arbeid betreft. Afgeronde trajecten (vooral arbeidsbemiddeling en scholing) blijken fors bij te dragen aan het vinden van regulier werk. Wanneer een deelnemer uitstroomt na afronding van een traject is dit veelal naar reguliere arbeid.

3 IJkpunten voor de Wet werk en bijstand

De WWB beoogt onder meer op het gebied van reïntegratie betere resultaten te bereiken dan onder de Abw het geval was. Om te kunnen beoordelen of dit doel gehaald wordt, moeten de resultaten kunnen worden afgezet tegen de situatie onder de Abw. Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten op het gebied van reïntegratie in Abw-periode die als ijkpunten kunnen gelden voor de WWB.

Ontheffing arbeidsplicht

Onder de Abw konden bepaalde categorieën bijstandsgerechtigden categorale ontheffing van arbeidsplicht krijgen. Categorale ontheffing is in de WWB niet meer mogelijk. Op individuele gronden mag vrijstelling nog wel. De verwachting is echter dat dit minder ruim zal worden toegepast.

Uit het onderzoek blijkt dat ruim zestig procent tot bijna driekwart van de geregistreerde gerechtigden in de onderzochte gemeenten onder het Abw-regime een ontheffing van de arbeidsplicht had. Het blijkt dat het aantal ontheffingen op individuele gronden ongeveer gelijk is aan het aantal categorale ontheffingen. Het verdwijnen van de mogelijkheid tot categorale ontheffing betekent niet automatisch dat het aantal ontheffingen zal dalen. Wanneer het individuele ontheffingsbeleid ook gaat gelden voor de personen die thans een categorale ontheffing krijgen, dan verandert er weinig in de omvang van de totale populatie met een vrijstelling.

Duurzame arbeid

In de Abw-periode werd het begeleiden van gerechtigden naar een gesubsidieerde baan als wenselijk resultaat beschouwd. Onder de WWB valt onder duurzame arbeidsinschakeling echter enkel het vinden van gangbare arbeid voor een periode van minimaal zes maanden, zonder gebruik te maken van een voorziening. De wetgever verwacht van de WWB een grotere uitstroom naar regulier werk, en dan het liefst duurzaam regulier werk.

Op basis van de MOSA-gegevens is geen onderscheid aan te brengen in uitstroom naar (zowel regulier als gesubsidieerd) werk en uitstroom om andere redenen dan werk. Uit alternatieve bronnen blijkt echter dat ongeveer een vijfde van de uitstroom uit de Abw uitstroom naar gesubsidieerde arbeid betreft. Ook blijkt in de Abw-periode zowel de uitstroom naar gesubsidieerde arbeid als de uitstroom naar regulier werk grotendeels duurzaam te zijn geweest.

Inzet reïntegratie-instrumenten

Onder de WWB wordt een doeltreffender inzet van reïntegratie-instrumenten verwacht. Uit het onderzoek blijkt dat van de mensen die in september 2002 in MOSA geregistreerd stonden als trajectvolgers, ruim 75 procent in december 2003 nog niet is uitgestroomd. Van de gerechtigden die in september 2002 een traject volgden, heeft tien procent dit in december 2003 afgerond. Bijna de helft van deze tien procent stroomt duurzaam uit. De overige vijf procent heeft het traject weliswaar afgerond, maar blijft in de bijstand. Wanneer naar categorieën

van instrumenten wordt gekeken blijkt dat vooral arbeidsbemiddeling en scholing bijdragen aan duurzame uitstroom.

Sociale activering

Binnen de Abw was het instrument sociale activering zowel gericht op het verkleinen van de afstand tot de arbeidsmarkt als op het voorkomen van een sociaal isolement. Met de WWB wordt een verschuiving beoogd naar het perspectief 'verkleinen van de afstand tot de arbeidsmarkt'.

Tijdens de Abw-periode werd onderscheid gemaakt in persoongerichte activiteiten en maatschappelijk nuttige activiteiten. Aangezien er geen eenduidige relatie te leggen is tussen de soort activiteit en het doel (verkleinen afstand tot de arbeidsmarkt of voorkomen sociaal isolement), levert de soort activiteit geen meetpunt op voor de vergelijking met de WWB-periode. Wel is het zo dat het onderzoek inzicht geeft in de karakteristieke (persoons)kenmerken van de groep gerechtigden die aan sociale activeringsactiviteiten deelneemt. Het betreft vooral mensen uit fase 4 en mensen die al langer in de bijstand zitten. De verwachting is dat sociale activering trajecten in de toekomst meer besteed gaan worden aan klanten die op termijn uitzicht hebben op werk.

Sluitende aanpak

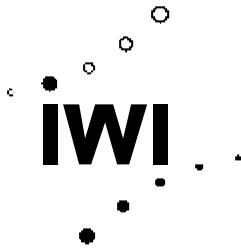
Hoewel de 'sluitende aanpak' in de WWB niet wettelijk is voorgeschreven, kent Nederland in Europees verband wel afspraken op dit terrein. Verder heeft het rijk hier nog afspraken over lopen met gemeenten. Succesvol activeren begint in een zo vroeg mogelijk stadium. Het is daarom te verwachten dat gemeenten de idee van de sluitende aanpak wel continueren.

Van de personen met een arbeidsplicht staat ongeveer 25 procent als volger van een traject in MOSA geregistreerd. Dit betreft zowel de nieuwe instroom als het zittende bestand. Hoewel dit zeer lage percentage voor een deel verklaard kan worden uit onderrapportage door gemeenten, blijkt uit een andere bron dat een substantieel deel van de bedoelde groep geen traject aangeboden krijgt. Uit de kwartaalrapportage arbeidsmarkt valt af te lezen dat 33 procent van de nieuwe instroom in 2002 en 46 procent van de nieuwe instroom in 2003 niet binnen een jaar uitstroomt naar werk en ook geen traject aangeboden krijgt. Deze cijfers duiden er op dat 'sluitende aanpak' tijdens de Abw-periode niet werd gerealiseerd.

Doelgroepen

In de WWB dient het gevoerde beleid evenwichtig te zijn en alle groepen met specifieke kenmerken te bedienen. Hierbij kan worden gedacht aan mensen zonder uitkering en mensen met een uitkering op grond van de Algemene nabestaandenwet (Anw).

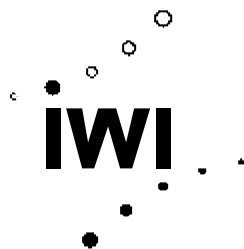
In de MOSA en de Abw-statistiek zijn niet tot nauwelijks gegevens omtrent Anw'ers en niet-uitkeringsgerechtigden opgenomen. Een cijfermatig ijkpunt ontbreekt hier dus.

Uitkeringsduur

Tot slot wordt met de WWB beoogd de periode die een gerechtigde in de bijstand verblijft korter te maken.

Uit het onderzoek blijkt dat ongeveer een derde deel van de per september 2002 in MOSA geregistreerde gerechtigden tot twee jaar in de bijstand zat. Ongeveer de helft zat er twee tot zes jaar in en het resterende deel verbleef langer in de bijstand.

Bijlage 1

Geraadpleegde literatuur

Aa, P. van der, e.a. *In de ban van de baan: eerste resultaatmeting reïntegratiebeleid Rotterdam*. Sociaal-wetenschappelijke afdeling van SoZaWe. In opdracht van directie SoZaWe Rotterdam. Rotterdam, 2003.

Algemene Rekenkamer, *Bemiddeling en reïntegratie werklozen*. Den Haag, 2004.

Arents, M., e.a. *Ontwikkelingen op de reïntegratiemarkt*. ECORYS-NEI. In opdracht van RWI. Den Haag, 2004.

Batelaan, H., e.a. *Opdrachtgeverschap reïntegratietrajecten gemeenten*. Regioplan Beleidsonderzoek in opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen. Den Haag 2003.

Batelaan, H.J. e.a. *Vangnet met veerkracht*, Regioplan, RWI. Den Haag, 2004.

Bosselaar, H. e.a. *PRB: positieve resultaten bereikt, een onderzoek naar ervaringen en effecten*. Bureau AStri en meccano. In opdracht van RWI. Den Haag, 2003.

Centrale organisatie werk en inkomen. *Jaarverslag CWI 2003*. Amsterdam 2004.

Gemeentelijke rekenkamercommissie Arnhem. *Trajecten of triomfen*. Arnhem, 2001.

Heyma, A. e.a. *Doelgroepindeling aanbesteding reïntegratie. De relatie tussen persoonskenmerken, kosten en effectiviteit van reïntegratietrajecten*. SEO en TNO Arbeid in opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen. Amsterdam/Hoofddorp 2003.

Heyma, A., e.a. *Kwaliteit meten van reïntegratie prestaties*. Activering & Reïntegratie 2003.

Heyma, A.O.J. e.a. *Reïntegratie-instrumenten zijn effectief*. Economisch statistische berichten 87 2002.

Hoff, S., e.a., Sociaal en Cultureel Planbureau, *De uitkering van de baan, Reïntegratie van uitkeringsontvangers in de periode 1992-2002*, Den Haag, juli 2003.

Hoffius, R. e.a. *De inzet van scholing bij reïntegratieprojecten*, Bureau Astri en Research voor Beleid, RWI. Den Haag, 2003.

IWI, *Gemeentebarmeter*. Den Haag, 2004.

IWI, *Gemeentelijk ontheffingenbeleid*. Den Haag, 2002.

IWI, *Jaarverslag 2003*. Den Haag, 2004.

IWI, *Verkenning uitvoering reïntegratietaken door gemeenten; verkennende studie*. Den Haag, 2003.

IWI, *Pilotonderzoek reïntegratie, onderzoek naar de uitvoerbaarheid van een onderzoek naar reïntegratie-inspanningen van gemeenten*. Den Haag, 2003.

IWI, *jaarplan 2004*, Den Haag, 2004.

Koning, J. de, e.a. *Werkt scholing voor werklozen? SEOR in opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen*. Den Haag 2004.

Koning, P., e.a. *Goed aanbesteed is het halve werk. Een economische analyse van de aanbesteding van reïntegratie*. Centraal Planbureau. Den Haag 2004.

Koning, P., e.a., CPB, *Prikkels voor de UWV*, Den Haag, juni 2003.

Kuipers, I, e.a. *Volg het spoor terug: effectiviteit in reïntegratie*. Orbis Arbeid en Zekerheid. In opdracht van Platform Arbeidsmarktbeleid Rijnmond. Rotterdam, 2004.

Lucas, A., e.a., Inspectie Werk en Inkomen, *Inzet reïntegratieinstrumenten en voorzieningen door UWV*, Zoetermeer, februari 2004.

Regioplan Beleidsonderzoek, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. *Op weg naar volwassenheid? Eindrapport een tweede inventarisatie van de stand van zaken op de markt voor reïntegratiediensten*, Amsterdam, september 2002.

RWI, *Naar een werkende arbeidsmarkt, beleidskader werk en inkomen 2004*. Den Haag, 2004.

RWI, *De reïntegratiemarkt aarzelend op gang*. Den Haag, 2004.

Serail, S. e.a. *Bijstandsexperimenten: impulsen tot activering. Stand van zaken en lessen na zes jaar experimenteren in de Algemene bijstandswet*. IVA Tilburg in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Den Haag 2002.

Stichting Stimulansz, *De weg naar regulier werk*, VNG. Den Haag, 2002.

Stichting StimulanSZ, *Instrumenten voor directe bemiddeling van werkzoekenden*, Den Haag, maart 2003.

Stichting StimulanSZ, *Samenwerking tussen UWV en gemeenten, Acht praktijkvoorbeelden*, Den Haag, juli 2003.

Stichting van de arbeid, *Aanbeveling ter bestrijding van werkloosheid onder jeugdigen*, Den Haag, januari 2004.

SZW, Brief aan de Tweede Kamer van minister Vermeend over aanbesteding reïntegratie gemeenten. Den Haag, 2001.

SZW, *G 25: gemeentebeeld bijstands en reïntegratiebeleid*. Den Haag,

SZW, Marktconform handelen van gemeenten in relatie tot de reïntegratiemarkt, notitie aan de Tweede Kamer. Den Haag, 2002.

SZW, Naar een werkende reïntegratiemarkt, aanbiedingsbrief aan de Tweede Kamer. Den Haag, 2002.

SZW, Naar een werkende reïntegratiemarkt, regeringsnotitie aan de Tweede Kamer. Den Haag, 2002.

SZW, Brief aan de Tweede Kamer van minister de Geus over de aanpassing van het IWI-jaarplan 2002. Den Haag, 2004.

SZW, Bijlage bij brief aan de Tweede Kamer van minister de Geus over de aanpassing van het IWI-jaarplan 2004. Den Haag, 2004.

SZW, Brief minister SZW aan de Tweede Kamer, d.d. 18 februari 2002, *over notitie marktconform handelen van gemeenten in relatie tot de reïntegratiemarkt*. Den Haag, 2002.

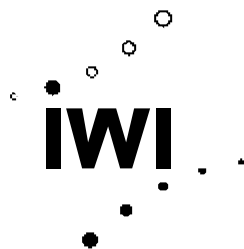
SZW, *Eerste en Tweede Voortgangsrapportage Agenda voor de Toekomst*. Ministerie van SZW. Den Haag 2003.

UWV, *Gericht reïntegreren: Reïntegratieinstrumenten nader geëvalueerd*, Amsterdam, november 2003.

UWV, *Onderzoek niet gestarte reïntegratietrajecten*. UWV Amsterdam, 2003.

Vos, E.L. de, e.a. *Daadwerkelijk effectief: Prestatiemeting van reïntegratie en activering*. TNO Arbeid. Hoofddorp 2002.

Wolff, Ch. de, e.a. *Uit de bijstand. De resultaten van trajectactiviteiten*. Bureau Onderzoek & IPC, Sozawe, gemeente Groningen 2004 .

Bijlage 2

Onderzoeksmethode

De centrale onderzoeksvragen zoals opgenomen in de inleiding van deze nota zijn nader gesplitst in subvragen. Aan de hand van de in theorie beschikbare variabelen uit de MOSA en de Abw-statistiek is getracht antwoorden op deze vragen te verkrijgen. Daarbij is gebruik gemaakt van bivariate analyses (kruistabellen) en logistische regressie analyse.

In kruistabellen worden over het algemeen twee variabelen tegen elkaar afgezet, waarbij wordt getoetst of er een verband is tussen de beide variabelen.

Met een logistische regressie analyse wordt onderzocht in hoeverre een aantal (categoriale) variabelen invloed heeft op een te verklaren dichotome variabele. Een dichotome variabele is een variabele die de waarde 0 of 1 aan kan nemen. Bij een logistische regressie wordt er gecontroleerd voor invloed die de verklarende variabelen in het model op elkaar hebben. Zo kan uit een kruistabel blijken dat er een samenhang is tussen het hebben van een ontheffing en leeftijd en het hebben van een ontheffing en uitkeringsduur. Wanneer leeftijd en uitkeringsduur vervolgens in een logistische regressie analyse worden gebruikt als verklarende variabelen voor het hebben van een ontheffing dan kan bijvoorbeeld blijken dat alleen de uitkeringsduur daadwerkelijk van invloed is, en dat de samenhang tussen leeftijd en het hebben van een ontheffing het gevolg is geweest van de samenhang die er tussen leeftijd en uitkeringsduur is.

Het onderzoek beslaat de periode september 2002 tot en met december 2003. De startpopulatie (na opschoning van het MOSA-bestand) bedroeg 120.255 per peildatum september 2002 in Mosa geregistreerde bijstandsgerechtigden. Vanwege de onbetrouwbaarheid van gegevens over personen zonder een bijstandsuitkering, zijn deze personen uit de analyse gelaten.